

6.7.97

אל:

רחל בן דור (וגם רמי)

מירי סלע

רונית נחמיאס

שלומות לכולם.

(נידמה, לאחר יום אתמול, שאנשים חוששים מעט מן המילה "שלום", בצירוף מילת יחס כזו או אחרת, לפיכך פתחתי בביטוי "שלומות").

אני מעונינת לחלוק עמכם כמה מהרהורי לבי, בעקבות החווייה המיוחדת שחווייתי אתמול במחניים.

אין זה מאמר מסודר, העורך ניתוח לוגי שלאחר מעשה של האירועים, גם לא תמצאו בו רצף מתוכנן מראש, שנועד להוכיח לקוראו דבר זה או אחר.

זהו יותר אוסף של מילים (ואולי דווקא רגשות), שבווער בי במהלך השעות האחרונות.

ובכן אתמול היה עבורי יום מרגש במיוחד, ודווקא לא מן הסיבות האישיות. היתה זו הפעם הראשונה שהשתתפתי בפועל בכינוס, שהמסר הראשי שלו בעצם היה, לדעתי, שהחיים הם ערך עליון, זכות שאינה ניתנת למכירה, ויהא מחירה אשר יהא. זו היא אמונתי מאז עמדתי על דעתי, אלא שמעולם לא נלחמתי עליה בשום דרך, פרט לשיחות אינטימיות במשפחה או עם חברים. לא צעקתי אותה גם כשהיה המון רב שצעק, לא עליתי לכיכרות לזעוק את כאבה, אפילו בקבוצות אנשים קטנות שתקתי משום מה, אולי עקב הסקפטיות המאפיינת קצת את אישיותי, לא האמנתי שיש בכוחי, שיש בכוחנו כולנו... לחולל את השינוי.

ואז מצאתי עצמי בחדר, אי שם בקצה המדינה, עם נוף פסטורלי משגע מסביב, וכמה אנשים שכולם פועלים במרץ כעדת נמלים חרוצה. פרט לאחד, לא הכרתי איש. היה חם בחדר, ולח, אבל זרם האנשים לא פסק, ובתוך כשעה החדר התמלא: כארבעים איש ואישה התכנסו שם, הטריחו עצמם ובאו באמת מקצוות הארץ, ובמקום לרבוץ על חוף הים או בקירבת מזגן מנהטן תדיראן לפחות, בילו שעות ארוכות בהאזנה, השמעה, ויכוח ואפילו בבדיחות דעת לפעמים - והכול משום שכל אחד מהם, מאמין בתוך-תוכו, כמוני, שהחיים הם ערך עליון. ההתרגשות מגילויה של עובדה זו, ומהזכות שנפלה בחיקי לכך, לא עזבה אותי עד לרגעים אלה. (בעצם רואים, לא?)

אם כך הוא, רמי ורחל, חישובו רגע כמה אנשים כאלה עוד יש מחוץ לכתליו של החדר ההוא. כמה עשרות, ואולי אפילו מאות אלפים מאמינים בארץ הזו, כי אכן אין מחיר לחיים, אין שום מחירו לא חשוב באמת האם זה דם שנשפך בתאונות דרכים, או בפיגועי טרור, או במלחמה האין סופית על קרקעות לא לנו, או מסמים, או מ"סתם בעל שקם בבוקר והחליט שזהו, נמאס לו והלך... לרצוח את אישתו.

אבל אם תערכו יום אחד סקר בין כל האנשים האלה ובו תשאלו את השאלה הנכונה: לו ניתן היה לתת לדם שנשפך בנסיבות שונות ערך שונה, בבחינת "דם יקר יותר" מול "דם זול יותר" - מרביתם קרוב לוודאי יסרבו להשתתף בסקר רק ממידת הנועל שתעלה בהם השאלה הזו, וזה כבו אומר המון. אבל לו באמת היה אפשר לערוך סקר כזה, אני משערת שהיינו מגלים, שלאחר תאונות הדרכים (הימור שלי) יבוא דם החיילים בלבנון.

רוב האנשים האלה, מן הסתם, הם כפי שהייתי אני. אינם עולים על כיכרות, אינם חולקים את זעת ההמון המריע, אינם כותבים אפילו מכתבים למערכת. הם נוהגים להשמיע את עמדתם בדיונים מצומצמי משתתפים, בחוגי בית וחברים בדרך-כלל. הם ידברו, אך ייטו פחות לעשות. בוויכוח שהתנהל אתמול באשר למידת תומכינו, פוספסה הנקודה החשובה: אישית, אני מאמינה שכל אחד ממוזכרי הפסקה שלעיל הוא תומך שלנו. הבעייה שלנו עם תומכים אלה היא כיצד

להעביר אותם את החווייה המרגשת שעברתי אנוכי. כיצד לספר להם, כי "לעשות" זה שונה מאוד מ"לדבר", כמעט כמו ההבדל בין לדבר על נשיקה לבין לנשק... (אתם יכולים ללכת עם זה הלאה כמה שתרצו...)

אך זוהי בעייה קטנה. וכאן הפספוס:

לא חשוב מה גודל קהל תומכינו, עלינו להשליך את יהבנו (סליחה על הביטוי המיליטנטי קמעא) על המתנגדים, או לפחות על המהססים. אם שם נגיע אל האנשים, יוצר אותו "אפקט" שעלה אתמול באורח מוזר בעיני דווקא בדיון בעניין הפוליטיקאים (שם, לדעתי, הוא לא יעבוד), ויהפוך בדרך טבעית למדי כמה מן "המתנגדים" ל"מהססים" שאליהם נגיע שוב וחוזר חלילה. ובכלל, ארבעים תומכים כבר יש לרעיון, מסתבר.

האם שיערתן ארבעתכן, באותו ערב כואב שסיפרתן אודותיו, שתוך מספר חודשים תעמדו בדרך הזה ותספרו על ההתחלה באוזני ארבעים איש? אמרתן בעצמכן - לא.

לאנשים יש פחדים (שטרחו וטיפחו אצלם שנים ארוכות), יש להם היסוסים ("בשביל מה להחליט בנושא שהוא רחוק כל-כך ממני", אומרת אם שזה עתה ילדה את בנה בכורה), הם אינם יודעים מספיק (למי יש זמן ללמוד?), אינם מבינים (יש מומחים, גנרלים, מדענים, אישי ציבור...), אבל אולי אם נפקח את עיניהם, ונקנה להם ביטחון, ידע והבנה, אולי אז הם יקומו ויעשו אחר ככלות הכול, האם יש לנו מה להפסיד בלנסות?

ארבעת הדברים שמניתי - פקירת עיניים, ביטחון, ידע והבנה - הולכים בדרך-כלל בחיים בדיוק להיפך: הבנה במשמעותה האינטואיטיבית באה תמיד בראש, אחריה מוקנה הידע לבסס אותה, ועם שניהם מגיע הביטחון, לא רק לחשוב לעצמך אלא גם לשכנע אחרים, ואז מגיעה פקירת העיניים. אז אתה מוצא שלעולם, כנראה, יהיה על מה להילחם (למי שמודאגת מה תעשה התנועה לאחר שנצא מלבנון... אלוהים, לו זה היה כל-כך קל...).

אני מקווה שסבלנותכם לא פקעה עדיין, כבר כבר אני מגיעה לנקודה העיקרית. השאלה המהותית בעיני איננה איפה, ועם מי, וכמה יש, אפילו לא מי יעשה והיכן. השאלה המהותית בעיני היא "מה": מה עושים כדי לסייע למהססים, לשכנע את המתנגדים, תחילה במנות מזעריות, אחר-כך בכמויות, לצעוק את כאבם, לתת צ'אנס לאמונתם?

ובכן, אין לנו אלא דרך אחת: לדבר. וכדי לדבר יש להבין, לדעת, לבטוח במה שאומרים, ולומר זאת בפקירת עיניים מוחלטת. רוב הנוכחים בחדר על-פי התרשמותי האישית שולטים במיומנות הדיבור, וברמה גבוהה אפילו. פעם אחר פעם מצאתי עצמי מסיטה דעתי מכיוון אחד להפוך לו, ובטרם החלטתי היו שיקולים רבים חדשים ששקלתי. משמע, הדוברים היו בעלי יכולת שכנוע, ולא חשוב מהי ההחלטה שקיבלתי, הם תרמו לה. הבנה אינטואיטיבית וקרוב לוודאי שהרבה יותר מכך, וודאי יש להם, שהרי הגיעו לשם. גם מן הידע התרשמתי. אף אם בשל נסיבות חיי האישיות, לא היתה ההרצאה חידוש מהותי בשבילי, עדיין חשתי פה ושם כמה אסימונים נוספים (לשון רמי) נופלים בשקשוק רועם אל תוכי. פקירת עיניים - זה כבר היה קשה יותר. רוב האנשים הגיעו לחדר פקוחי עיניים במידה זו או אחרת, אם כי עקבתי אחר השומעים בעניין, ויכולתי לראות פה ושם גבות מתקמטות, עיניים מצטמצמות ואפילו פה חוסא בחיוך מבטל לשמע כמה מדבריו הקשיח באמת של דני, שאינו בורר במילים (כפי שהעיד בעצמו), שכן אדם כואב נמוהו, אינו יכול להרשות לעצמו לעשות זאת.

חבל היה לי, שלא טיפלנו בנושא האמירות שלנו ביתר הרחבה. חשוב היה מאוד לשמוע את האנשים, אפילו לקבוע באמצעות ציבור לא קטן זה כמה עקרונות מנוסחים שיעבירו את המסר. הטיפול בתקשורת היה מיותר לדעתי בפורום גדול כל-כך ובהחלט לא יעיל, כפי שהסתבר בדיעבד. והונקשות מתעניינת בדברים חדשים, לעיתים במסר שהוא חדש ורענן, ואיש עוד לא שמע אודותיו קודם, לעיתים במסר שמציג את העניין מזווית שונה, חדשה ומרעננת, לעיתים במסר עקשן, בלתי נלאה, אך מבוסס לטיעון שאינו מקובל, ונראה מסובך ובעייתי. אבל האמת היא הפשוטה מכול. ולכן אומרים "האמת עוברת". לפעמים זה לוקח לה המון זמן לעבור, לפעמים

אנו משלמים מחיר כבד נשוא בזמן הזה, אבל האמת עוברת. וכך גם האמת על לבנון תעבור, בסופו של דבר. יותר חשוב מכך, האמת, גם אם פשוטה הינה, כוחה עצום ורב, כי רק האמת מוצחת. לכן, אסור לנו להתנער מהמסרים שהובעו אתמול על-ידי דני בהרצאתו, ועל-ידי אנשים אחרים שהביעו את תמיכתם בדבריו בצורה זו או אחרת. למען האמת, אני מוכרחה להודות, שנחרדתי מהערתו של גדי בסוף היום, לאחר שעלתה שאלה מן הקהל בעניין המסר שהועבר בבוקר, כאילו לדעתו, אין זה רצוי לתנועה להוציא את דבריו של דני לתקשורת בשלב זה.

ניסוח זהיר, אך חד משמעי. אמרתי לו אתמול, ואין לחשוד בי באינטרסים אישיים, שכן לא אני יזמתי ולא הייתי היחידה להתבטא כך, שהוא עושה טעות איומה. הדברים שנשמעו אתמול בהרצאתו של דני יביאו את התקשורת לתנועה, ועוד איך יביאו. הם קשים מדי, פוגעים מדי, וקונטרברסליים מספיק כדי לעשות זאת, ולאורך זמן. אין זה חשוב כלל מי יישא את האמת הזו החוצה, שכן אין עסקינן בכבוד או פרסום, אלא בהגשמת חלום של כולנו, שלפתע נראית כל-כך אפשרית. רק האמת הזו תביא את המהססים והמתנגדים, תפיל אסימונים כמו שסיפרת רמי על עצמך, וכפי שקרה לי, ולאחרים שסובבים אותי וזכו להיפגש עם דני ולשמוע את דבריו. לפעמים, אנשים בכלל ואולי פוליטיקאים יותר בפרט, זקוקים לראיית הדרך. זקוקים לפתרון שיונח בפניהם, מפורט, ברור ובר-ביצוע. יש פתרון כזה, ואם לא נציע אותו בקול רם, בעיניים פקוחות, עם כל הבטחון, הידע וההבנה ששררו בחדר אתמול, אם לא נעשה כך - נובס במערכה, או נבזבו זמן יקר, שהוא הדבר האחרון שנמצא ברשותנו.

וכך נותרה רק שאלת האיך, שלתחושותי, לא מוצתה אתמול עד תום. משיחות מצומצמות שקיימתי בתום היום, נדמה, שאנשים לא יצאו בתחושה שהנה הם הולכים לעשות משהו, שהוסלה עליהם איזו שהיא משימה שביקשו, ופרט לאלה הפעילים ממילא, לא היה רובנו בקיא במי פונים לצורך מה, מי אחראי על מה וכו'. זה קשה מאוד להגיע לכך עם כמות כה גדולה של אנשים. אולי היה חשוב להתוות כמה עקרונות בארגון קבוצת האנשים שהתכנסה אתמול, במטרה להרחיבה עשרות מונים, ולבחור כמה דמויות מרכזיות, מצומצמות במספרן, שתגבשנה את הדרך הטובה ביותר להגיע לכך. כמובן, אני כרגיל חכמה לאחר מעשה, שכן במהלך היום נהניתי מאוד מרעיון החלוקה לקבוצות, ואף כי הישגי קבוצתי לא היו מדהימים, הרי ניכר היה שבקבוצה השנייה נעשתה עבודה רבה. אבל אחר-כך, בדרך הביתה, כשבי פועמת בפעם הראשונה תחושה של עשייה עם שכרונה כי רב, פתאום הלכתי לאיבוד. לא כל-כך ידעתי מה עלי לעשות, אל מי עלי לפנות ובאיזה עניין, רק ידעתי שעלי לעשות משהו. זה לא היה מספיק, עבורי לפחות.

אז מה יש לנו בעצם?

- * 40 איש ואישה לפחות הרוצים מאוד לפעול.
- * קבוצה קטנה של מארגנים אמיצים ובעלי דבקות במשימה, המעוניינים להיות קבוצה גדולה וחזקה כדי להצליח.
- * מטרה ברורה - לצאת לשלום מלבנון.

צריך רק מישהו שיעשה מעט סדר בדברים, ישקיע זמן ומחשבה באיך עושים את זה. אה, כמעט שכחתי, צריך גם קצת כסף... אבל עם שיווק נכון של המטרה, אני בטוחה שלא תהיה בעייה להשיג את הכסף הזה.

ולקראת סיום, בעוד הנכם מותשים לחלוטין, הנה עוד דבר קטן אחד. אם תעברו לשנייה לעמוד הקודם ותעיינו בסופו, תמצאו את המילה "לשלום" מודגשת. ותרנו עליה פתאום, כך במהירות בסוף היום, וחי שאינני זוכרת האם נשאר שם התנועה "ארבע אמהות - יוצאים מלבנון", או שמא "ארבע אמהות - לצאת מלבנון", או אולי כל אחד מן השניים הללו עם המילה "מיד", ואולי בכל זאת קרה נס ושם התנועה נשאר "ארבע אמהות - יוצאים לשלום מלבנון, ומיד!" (אגב, החלק הראשון "לצאת לשלום מלבנון" היה, להזכירכם, רעיון של גדי עצמו.)

אני הייתי נותרת בשם האחרון. נראה לי, שויתרנו מהר מדי גם על ה"מיד", וגם על ה"לשלום". גדי אמר ש"לצאת לשלום" מעיד על תבוסתנות, אין דבר רחוק כל-כך מן האמת. דווקא הרעיון הקודם שהושמע "לצאת בשלום" הוא זה שמעיד על תבוסתנות, כי "לצאת בשלום" פירושו לצאת בעור שיניך. "לצאת לשלום" לעומת זאת, הוא ביטוי דו-משמעי, אפילו מחוכם מעט (בדיוק כמו "ארבע אמהות" שהייתי ונשארתי בעדו למרות הדעות האחרות שוהשמעו): לצאת לשלום פירושו להיפרד, ובדרך כלל אנו אומרים "צאתך לשלום" למי שאנו חפצים לדאותו שוב בנסיבות משמחות בביתנו. "לצאת לשלום" פירושו גם לצאת לעידן של שלום, לחוות חוויה של חיים בשלום.

וזה, לדעתי, מתאים יותר מכול.

ועוד דבר אחרון, שלולא עידודו של דני אולי לא הייתי מעלה, וודאי לא אעשה זאת טוב כמוהו, אך אם כבר ברחשי לב עסקיני, מוטב שאפרוק הכול. ובכן, הכיוון של הפנייה לפוליטיקאים, שהועמד במרכז הדיון בקבוצתנו, ונעשה תוך שכנוע מסיבי מצידו של גדי בצדקתה של דרך זו, כיוון זה אינו נראה לי נכון ככיוון מרכזי. מובן שתמיד טוב לגייס פוליטיקאים שיתמכו בעמדותינו, אך להיבנות עליהם כדי להוציא את בנינו מלבנון, נראה לי במקרה הטוב נאיבי, ובמקרה הרע - טפשות. לו היו הפוליטיקאים רוצים באמת, ובאמת, כבר מזמן לא היינו בלבנון. אך הפוליטיקאים חוששים מן האמת כמו מאש, מעדיפים להעלים אותה בהצהרות חסרות בסיס וריקות מתוכן, המדקלמות שוב ושוב את השקר הגדול. ישועה לא תצמח מהם, אלא אולי בהמשך הדרך, וודאי לא בתחילתה. כי כשהגל יפרוץ, ויסחוף אחריו את רבבות האנשים שאליהם עלינו להגיע, ימצאו כבר פוליטיקאים רבים שיצטרפו לזרם הזה. ותחושת, שלא נצטרך במיוחד לרדוף אחריהם, נידמה לי שהם כבר יבואו אלינו. נראה לי שעל מאבקנו להתרכז בגיוס דעת קהל, ובמהירות האפשרית. בניגוד חריף לעמדתו של גדי (הן בעניין הדרך והן בעניינין של תנועות מחאה) ההסטוריה מוכיחה שגלגלי המדינאים החלו לנוע בעקבות רבבות שקראו בכיכרות, הפגינו בלא לאות, ואף יצאו בקריאות חדות, עיקשות ומנומקות היטב לחיזוק עמדתם. אינני סבורה, כי הנושא נדון לעומק במהלך יום אתמול, וזה היה באמת חסר. אינני סבורה גם, שגדי, עם כל הכבוד למאמציו ולרוח ההתנדבות שלו, הינו המומחה לקבוע עמדה בעניין זה, וודאי לא יותר מאף אחד אחר שהיה בחדר. ככלל, קיבלתי את התחושה בקבוצה, כאילו הדברים הוחלטו מראש, וכל שנידרש הוא אישור, ואפילו בחצי פה, לתכנית שאותה הגה. רחל חזרה פעמים אין ספור על החשיבות שבשמיעת האנשים, בכל פעם שגדי החל לגלות חוסר סבלנות. ואכן, גם אם לא התקבלו החלטות ברורות, היתה חשיבות אדירה לשמוע את מגוון הדעות, לעורר מחשבה ובעיקר תחושה של יחד בראשיתו של המאבק הקשה מאוד הצפוי לכולנו. דומני, שלא כולם ידעו להעריך זאת וחבל.

אז, לסיכום, הצעותי המעשיות:

- א. יוצאים עם האמת לרחוב. תהא קשה ככל שתהא, בלתי אהודה וכואבת, היא לעולם תישאר האמת, ובה יש לדבוק בכל ראיון, מפגש או כינוס בכיכר.
- ב. מעלים בצוות מצומצם רעיונות לגיוס כספים, וממנים אדם שיהיה אחראי על עניין זה.
- ג. מגבשים בצוות מצומצם (אותו צוות או אחר) רעיונות מעשיים, מובנים וברורים הנתחמים בזמן מוקצב מראש להפעלת האנשים שהשתתפו בכנס אתמול.
- ד. אם נתיחס לאנשים שהיו אתמול במחניים כ"גרעין" התנועה, יש לדאוג למידע שוטף שיועבר אליהם אודות פעולות התנועה. לצורך העניין יש לארגן דיוור קל ויעיל (באמצעות פקסים, כתובות ואפילו מפגשים רקבוצות קטנות, שכל אחד מהם יוכל לתרום לתנועה כולה).

זוהי ההתחלה, תוצר של שעות מעטות של חשיבה, עם עצמי. אין לי סניף, שבישיבה של חמישה-שישה אנשים יחד ניתן יהיה להעלות רעיונות נוספים, וקרוב לוודאי שאפילו טובים יותר. אשמח להענות לאתגר, אם אתבקש.

כפי שאמרתי קודם, אין ספק שבניית מערך מאורגן ויעיל דורשת זמן וכסף. כדאי לשקול והעסקת אדם אחד או שניים בשכר ומכספי התרומות), שיקדישו את כל זמנם לדחיפת הארגון בזמן קצר, כדי להגיע לתוצאות כמה שיותר מהירות.

שוב, כפי שאמרתי מראש, רק כמה הרחורים שפוכים על הנייר. החשוב מכול, המון תודה לרח על היום הזה, המון ברכה על האומץ והמסירות שאתם מגלים, והמון תקווה לחלוק עמכם להצלחת הדרך.